

МІНЕРАЛОГІЯ УКРАЇНИ У ХХІ СТОЛІТТІ: ЗДОБУТКИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

VIII з'їзд Українського мінералогічного товариства
(Київ, 4–5 жовтня 2011 р.)

Українське мінералогічне товариство (УМТ) — це добровільна науково-громадська організація, яка сприяє розвитку й популяризації досягнень мінералогії. Створена в 1970 р. у Києві за ініціативою академіка АН УРСР Є.К. Лазаренка (1912–1979) на базі Українського відділення Всесоюзного мінералогічного товариства (засноване як Київське відділення в 1954 р., у 1957 р. стало Українським відділенням). Згідно з першим Статутом, затвердженим Бюро Президії АН УРСР 6 лютого 1973 р. (Постанова № 49-б), існувала при Відділенні наук про Землю АН УРСР і була частиною Всесоюзного мінералогічного товариства. Так тривало до вересня 1991 р. На п'ятому з'їзді (10–12 вересня 1991 р.) УМТ прийняло новий Статут, за яким стало незалежною і добровільною науково-громадською і творчою організацією громадян України, які ведуть теоретичну або практичну роботу в галузі мінералогії.

У рік створення товариство складалося практично з одного Київського відділення і нараховувало трохи більше 60 індивідуальних членів. У 70-ті рр. ХХ ст. у наукових і гірничорудних центрах України виникли нові осередки, загалом 18 — Алчевський, Артемівський, Білозерський, Во-

линський, Дніпропетровський, Донецький, Закарпатський, Івано-Франківський, Київський, Криворізький, Кримський, Львівський, Луганський, Луцький, Новомосковський, Одеський, Приазовський, Харківський. Кількість індивідуальних членів становила понад 400 осіб, а колективних (наукові установи, навчальні заклади, геологічні організації) — 26 одиниць.

У 90-х рр. ХХ ст. склад УМТ значно скоротився (200 індивідуальних членів, 9 відділень, серед яких найбільш численними й активними були Київське, Львівське, Криворізьке, Донецьке, Кримське, Одеське, Харківське).

УМТ щорічно організовує наукові сесії з актуальних питань загальної мінералогії та мінералогії України, наукові читання імені академіка Євгена Лазаренка (скорочено — «Лазаренківські»), дискусії, цикли лекцій. Поширює мінералогічні знання серед загалу, видаючи студії з регіональної та теоретичної мінералогії, науково-популярні книги з мінералогії, мінералогічні календарі, марки з зображенням мінералів. Під егідою або за участю товариства проходять міжнародні, всеукраїнські або тематичні конференції, семінари, вшановують пам'ять багатьох відомих мінералогів. З 2004 р. УМТ щороку друкує своє офіційне видан-

ня «Записки Українського мінералогічного товариства». Почесними членами товариства стали відомі мінералоги багатьох країн (Росія, Болгарія, Німеччина та ін.).

За 40 років товариство переживало і розквіт, і застій. Але попри всі негаразди воно виконувало і виконує свою основну статутну функцію — об'єднувати громадян України, які ведуть теоретичну або практичну роботу в галузі мінералогії. Головною метою був і залишається захист спільних інтересів мінералогів України, сприяння розвитку мінералогічної науки і практики, а отже, мінерально-сировинної бази нашої країни.

Головне досягнення УМТ — систематична мінералогія більшості регіонів України, багатьох її геологічних об'єктів. У доробку наших науковців також важливі теоретичні розробки. Сьогодні активно працюють чотири мінералогічні школи: кристалохімії та фізики мінералів, регіонально-мінералогічна, термобарогеохімічна, мінералогічно-технологічна, які мають здобутки світового рівня.

Найвищий орган УМТ — з'їзд, на якому заслуховують і обговорюють звіти про діяльність товариства, доповіді з загальної мінералогії та мінералогії України, обирають президента, Раду, Президію, ревізійну комісію. Президентом були: академік АН УРСР Є.К. Лазаренко (1970–1979), доктор геолого-мінералогічних наук О.Л. Литвин (1979), член-кореспондент НАН України Ю.П. Мельник (1980–1991), професор В.І. Павлишин (1991–2001), професор В.М. Квасниця (з жовтня 2001). Відбулося вісім з'їздів: I — 1970 р., II — 1975 р., III — 1980 р. (усі в Києві), IV — 1985 р. (Кривий Ріг), V — 1991 р., VI — 2001 р., VII — 2006 р., VIII — 2011 р. (усі в Києві).

Нинішній з'їзд під загальною назвою «Мінералогія України у ХХІ столітті: здобутки, проблеми, перспективи» пройшов 4–5 жовтня 2011 р. у Києві в Інституті геохімії, мі-

нералогії та рудоутворення ім. М.П. Семенченка (ІГМР) НАН України. Його проведено на кошти і за сприяння НАН України, ІГМР НАН України, Всеукраїнської громадської організації (ВГО) «Спілка геологів України», Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Львівського національного університету імені Івана Франка, Казенного підприємства (КП) «Південукргеологія», Північного державного регіонального геологічного підприємства (ПДРГП) «Північгеологія», Київського геологорозвідувального технікуму.

Завдяки значній роботі оргкомітету до початку заходу видано 8-й том «Записок УМТ» з матеріалами з'їзду, мінералогічний календар на 2012 р. «Мінерали Криму». За традицією форум склався з двох частин — звітної-виборчої та наукової.

Відкрив з'їзд президент УМТ професор В.М. Квасниця. Учасників привітали директор ІГМР НАН України, заступник академіка-секретаря Відділення наук про Землю НАН України член-кореспондент НАН України О.М. Пономаренко, заступник голови правління ВГО «Спілка геологів України» Л.Ф. Гафич, завідувач відділу Державної служби геології та надр України М.В. Гейченко. Надіслала вітання Президія Російського мінералогічного товариства, зазначивши, що між нашими організаціями завжди існували творчі наукові зв'язки і загальне прагнення розвивати й підтримувати фундаментальну і прикладну мінералогічну науку, зберігати її найкращі традиції.

За звітний період (2006–2011) товариство організаційно-кадрово зміцніло: зросло на одне відділення (Дніпропетровське) і декілька осередків, суттєво поповнилося дійсними членами. Нині маємо 10 відділень (Волинське, Донецьке, Дніпропетровське, Закарпатське, Київське, Кримське, Криворізьке, Львівське, Одеське, Харківське), 272 дійсних і почесних члени.

Основні події науково-організаційної діяльності УМТ досить детально відображено в «Записках». Це наукові конференції, семінари, «Лазаренківські читання», академії вшанування пам'яті видатних українських мінералогів і геологів, почесних і дійсних членів товариства, присудження премій для молодих учених і студентів, заходи з популяризації мінералогії тощо.

Зокрема, Львівське відділення (керівник — професор О.І. Матковський) провело: П'яті наукові читання імені академіка Євгена Лазаренка з проблем мінералогічної кристалографії, приурочені до 100-річчя від дня народження професора І.І. Шафрановського і 95-річчя від дня народження Є.К. Лазаренка (Львів, 2007); Міжнародну наукову академію «Актуальні проблеми мінералогії і петрології» до 100-річчя від дня народження академіка В.С. Соболева (Львів, 2008); Міжнародну наукову конференцію «Мінералогія і мінералогія Карпатського регіону» (Львів–Мукачеве, 2009); наукову конференцію «Стан і перспективи сучасної геологічної освіти та науки» з нагоди 65-річчя геологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, 2010); пам'ятні академії, присвячені 80-річчю від дня народження професорів О.П. Бобриєвича (Львів, 2008), З.В. Бартошинського (Львів, 2009); круглий стіл з нагоди 350-річчя Львівського університету «Академік Євген Лазаренко — видатний мінералог світової величини» (Львів, 2010). З інших форумів згадаємо Всеукраїнську конференцію «Прикладна мінералогія» (Криворізьке відділення, Кривий Ріг, 2007); Міжнародну наукову конференцію «Біомінералогія–2008» (Волинське відділення, Луцьк, 2008); Шості наукові читання імені академіка Євгена Лазаренка (Київське відділення, Київ, 2010).

Товариство заохочує до роботи молодих мінералогів через конкурси на здобуття премії імені академіка Є.К. Лазаренка. За звіт-

ний період її здобули Надія Словотенко за цикл праць з вивчення процесів і закономірностей формування флюорит-барит-кварцової мінералізації Берегівського рудного поля (Львівське відділення, 2007); Уляна Борняк за цикл праць з біомінералогії жовчевих камінців (Львівське відділення, 2008); Тетяна Нестеренко за цикл праць з вивчення мінерального складу, структури, текстури відходів металургійного виробництва (Криворізьке відділення, 2008).

Великим успіхом товариства стали україномовні підручники з мінералогії України і загальної мінералогії, насамперед «Мінералогія: Вступ до мінералогії. Кристалохімія, морфологія і анатомія кристалів. Мікромінералогія і наномінералогія» (В.І. Павлишин, С.О. Довгий, Київ, 2008), «Основи мінералогії України» (О.І. Матковський, В.І. Павлишин, Є.М. Сливко, Львів, 2009). В університетах Києва і Львова побачили світ й ін. україномовні мінералогічні і кристалографічні видання.

Важливий напрям роботи товариства — популяризація мінералогії взагалі і мінералогії України зокрема, ознайомлення загалу з мінеральними багатствами країни. Так, результатом співпраці з Українським державним підприємством поштового зв'язку «Укрпошта» стали два блоки марок «Мінерали України». На першому, який з'явився наприкінці 2009 р., зображено волинські кристали берилу і топазу, кристал самородної сірки з Прикарпаття, кристал мармароського діаманту з Карпат, агрегат тигрового ока з Криворіжжя, друзи кристалів α -керченіту з Криму. На другому, випущеному наприкінці 2010 р., — карпатит із Закарпаття, родоніт із Карпат, сингеніт (калушит) з Прикарпаття, бурштин і агат з Волині, лабрадор із Черкащини. Перший блок марок зайняв третє місце на конкурсі «Краща поштова марка України 2009 року».

Також товариство разом з ін. виробничими і громадськими організаціями популяризує мінералогію у щорічних календарях з

демонстрацією найважливіших і найцікавіших мінералів України: «Самородні метали Західної Волині» (2007), «Бурштин України» (2008), «Берил і топаз Волині» (2009), «Коштовне каміння Українського Полісся» (2010), «Мінерали Українських Карпат» (2011), «Мінерали Криму» (2012).

За активної участі дійсних і почесних членів УМТ опубліковано декілька науково-популярних книг з мінералогії: «Мінерали і світ» (Є.Ф. Шнюков, 2008), «Камінь ночі» (Є.Ф. Шнюков, В.А. Кутній, О.М. Рибак, 2009), довідник «Бурштин України» (В.В. Прокопець, 2009).

Побачила світ низка робіт членів товариства, зокрема «Мікрровключення та реконструкція умов ендегенного мінералоутворення» (Д.К. Возняк, 2007), «Мінералогія камерних пегматитів Волині, Україна» (В.І. Павлишин, С.О. Довгий, 2007), «Самородна мідь України: геологічна позиція, мінералогія і кристалогенезис» (І.В. Квасниця, В.І. Павлишин, Я.О. Косовський, 2009), «Ванадій у породах і рудах України» (відп. ред. Є.Ф. Шнюков, 2009).

Товариство співпрацює з низкою міжнародних геологічних і мінералогічних організацій: Європейським мінералогічним союзом, Міжнародною мінералогічною асоціацією, Карпато-Балканською геологічною асоціацією (КБГА) Міжнародного геологічного конгресу. Разом з Австрійським мінералогічним товариством, Угорським, Словацьким геологічними товариствами, мінералогічними товариствами Польщі, Румунії, Постійною комісією мінералогії КБГА воно виступає співорганізатором кількох міжнародних мінералогічних конференцій під загальною назвою «Мінералогічні науки в Карпатах» (м. Мішкольц, Угорщина, 2006, 2008, 2010, 2012). Завдяки такому співробітництву українські мінералогісти видали четверту книгу «Мінерали Українських Карпат», присвячену силікатам (відп. ред. О.І. Матковський, 2011).

За рекомендацією товариства ВГО «Спілка геологів України» присуджує медаль імені академіка Є.К. Лазаренка – найвищу мінералогічну нагороду. Її отримують члени «Спілки геологів України» й УМТ за вагомий внесок у мінералогію і розвиток на її засадах мінерально-сировинної бази України. У 2010 р. вона дісталася завідувачеві відділу ІГМР НАН України доктору геологічних наук Д.К. Вознякові за вагомий внесок у термобарогеохімію мінералів України.

Товариство майже виконало п'ятирічну програму, заплановану попереднім з'їздом. Проте не проведено наукову сесію «Мінералогія Криму»; не завершено першого тому «Мінералогічної енциклопедії України» (МЕУ); не встановлено належних зв'язків з Державною службою геології та надр України щодо організації спільної колегії для розгляду стану мінералогічних досліджень на геологічному виробництві; не розв'язано питання зі створення при Державній службі геології та надр України навчально-методичного мінералогічного центру під егідою УМТ, а також спільних програм з актуальних проблем мінералогії України; не підготовлено разом із ВГО «Спілка геологів України» пропозиції для Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України щодо введення основ геології та мінералогії в середніх школах, гімназіях, коледжах, на природничих і споріднених факультетах університетів педагогічного й ін. профілів.

Однак, незважаючи на кризу, товариство і мінералогісти України працювали в 2006–2011 рр. активніше, ніж до того, причому на належному науковому, науково-організаційному, просвітницькому рівні. Систематично проводили конференції, наради, семінари з актуальних питань мінералогії. Видано підручники з мінералогії України і загальної мінералогії. Щорічно виходять «Записки УМТ». З метою популяризації

мінералогії України товариство регулярно випускає тематико-мінералогічні календарі. За звітний період на поштових марках України вперше з'явилися мінерали. Наші спеціалісти активно вивчали мінералогію України, розробляли фундаментальні проблеми мінералогії, робили внесок у розвиток вітчизняної мінерально-сировинної бази, підготовку геологів.

За звітний період поповнився список нових для України мінералів. На кінець травня 2011 р. у базі даних «Мінерали України» їх зареєстровано 65. Більшість знахідок належить Криму — 23, Волині — 12, Карпатам — 8, Побужжю — 8, Приазов'ю — 7. Відкрито в основному силікати — 15, прості речовини — 17, карбонати — 10, халькогеніди — 8. На кінець 2006 р. мінеральний кадастр України налічував 894 мінеральних види, сьогодні є інформація про 1600 назв мінералів, з них 917 мають статус мінеральних видів за міжнародною класифікацією, статус ще 55 мінералів остаточно не з'ясовано.

Разом з тим стан геологічних досліджень в Україні погіршується. Через нестачу коштів вивчення геологічної будови країни, її мінерально-сировинної бази незадовільне, дуже складно проводити наукові, експериментальні, лабораторні дослідження. Це негативно відбивається і на роботі товариства.

Після доповіді президента про діяльність товариства за 2006–2011 рр. відбулось урочисте вручення медалі імені академіка Є.К. Лазаренка, дипломів почесних членів УМТ, премії імені академіка Є.К. Лазаренка для молодих учених і студентів. Медаллю імені академіка Є.К. Лазаренка за вагомий внесок у мінералогію України нагороджено доктора геолого-мінералогічних наук А.А. Вальтера (Київ). Дипломами почесних членів УМТ відзначено академіка Г. Удубашу (Бухарест), професора Ш. Сакала (Мішкольц) за вагомий

внесок у мінералогію Карпат; доктора геолого-мінералогічних наук, професора А.Г. Булаха (Санкт-Петербург) за вагомий внесок у мінералогічну науку; доктора геолого-мінералогічних наук, професора О.М. Платонова, доктора геолого-мінералогічних наук А.М. Таращана (обидва — Київ) за вагомий внесок у фізику мінералів. Премію імені академіка Є.К. Лазаренка для молодих учених і студентів за 2010 р. здобула асистент кафедри геології і прикладної мінералогії Криворізького технічного університету С.В. Карпенко (Криворізьке відділення) за цикл праць з топомінералогії Ганнівського залізрудного родовища Криворізького басейну.

Перша половина першого дня з'їзду завершилася виборами керівних органів УМТ. Таємним голосуванням на новий п'ятирічний термін до Президії обрано: президентом — професора В.М. Квасницю; першим віце-президентом — доктора геолого-мінералогічних наук А.А. Вальтера; другим віце-президентом — професора О.І. Матковського; третім віце-президентом — доктора геологічних наук Г.О. Кульчецьку; вченим секретарем — кандидата геологічних наук Д.С. Черниш; членами Президії — професора В.І. Павлишина, члена-кореспондента НАН України О.М. Пономаренка.

За Статутом, до Ради ввійшли, крім Президії, всі керівники відділень і великих осередків: доктор геологічних наук В.Г. Мельничук (Волинське відділення, м. Рівне), С.В. Пастуханова (Закарпатське відділення, м. Берегове), доктор геологічних наук М.В. Рузіна (Дніпропетровське відділення, м. Дніпропетровськ), доктор геологічних наук Т.П. Волкова (Донецьке відділення, м. Донецьк), професор В.Д. Євтехов (Криворізьке відділення, м. Кривий Ріг), кандидат геолого-мінералогічних наук І.Є. Палкін (Кримське відділення, м. Сімферополь), доктор геологічних наук І.М. Наумко (керівник осередку, м. Львів), професор

О.В. Чепіжко (Одеське відділення, м. Одеса), професор П.В. Заріцький (Харківське відділення, м. Харків).

Тематика з'їзду досить широка — «Мінералогія України у XXI столітті: здобутки, проблеми, перспективи». Проте окреслимо провідні напрями: стан і основні проблеми мінералогії України; загальна мінералогія; мінерали як показники рудоутворення; прикладна мінералогія. Поруч із доповідями, представлено виставки мінералів «Україна каменебарвна» (колекція геологічного музею Київського національного університету імені Тараса Шевченка, завідувач В.А. Нестеровський); «Агати і яшми із усього світу» (колекція В.В. Сквороднева); «З мінералогічної скриньки Кольського півострова» (колекція В.В. Прокопця, В.Е. Стрижалка), фотовиставку «Мінералогія у Київському геологорозвідувальному технікумі» (автор В.В. Прокопець). Також продавали книги, журнали, календарі з мінералогічної тематики. У з'їзді взяли участь 84 особи, серед яких 26 — делегати відділень. Крім українських, запрошено мінералогів з Угорщини, Румунії, Росії, США. Слухачами стали також студенти геологічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київського геологорозвідувального технікуму.

Заслухано 19 доповідей на пленарних засіданнях, представлено 37 стендових доповідей учених різних установ.

Професор Львівського національного університету ім. І. Франка О.І. Матковський у доповіді «40 років Українському мінералогічному товариству» висвітлив найважливіші здобутки наукової, науково-організаційної, видавничої, популяризаторської діяльності УМТ з моменту його створення і до сьогодні.

Доповідь професора Київського національного університету ім. Т. Шевченка В.І. Павлишина «Мінералогія України у

XXI столітті: від теорії до практики» зосереджено на основних проблемах сучасної мінералогічної науки. Найгострішою серед них автор вважає старіння, відтік фахівців, кадровий вакуум. Необхідно також зберігати і зміцнювати новими здобутками вітчизняні мінералогічні школи. Доцільно працювати в усіх напрямках мінералогії, але з акцентом на регіонально-мінералогічному і прикладному. Подолати зазначені негаразди допоможе інноваційна модель розвитку, де гармонійна єдність освіти з наукою гарантує високу якість навчання, сталий економічний поступ.

Доктор геолого-мінералогічних наук Л.С. Галецький (Інститут геологічних наук НАН України) у доповіді «Мінерально-сировинна база України» схарактеризував основні види корисних копалин України — руд різних металів. Оцінено їхні ресурси, потужності для видобутку.

У доповіді В.В. Прокопця (Київський геологорозвідувальний технікум) «Що може вузівський осередок Українського мінералогічного товариства?» показано можливості навчальної та просвітницької роботи серед студентів у мінералогічних музеях і під час експедицій. порушено питання про створення нових мінералогічних парків і заповідників.

Професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка В.А. Нестеровський зі співавтором Л.О. Волконською в доповіді «Мінералогічні музеї України» розглянули їхню історію, стан, перспективи. Підкреслено, що в усьому світі ці заклади виступають осередком активної наукової роботи, базою фактичного матеріалу для різного роду досліджень і відкриттів, місцем зберігання еталонних мінералів і тих, які буде вивчено в майбутньому. Учені детально зупинилися на загальних проблемах музейної справи, шляхах їхнього розв'язання. Згадано колекції та історії мінералогічних і геологічних музеїв Хар-

ківського, Київського, Львівського, Одеського національних, Дніпропетровського національного гірничого, Донецького національного технічного університетів, Національного науково-природничого музею НАН України, геологічних музеїв Київського геологорозвідувального технікуму, Криворізького технічного університету, Музею коштовного і декоративного каміння Міністерства фінансів України, а також першого в Україні приватного мінералогічного музею професора С.О. Довгого.

Професор Санкт-Петербурзького державного університету А.Г. Булах (співавтор В.Г. Ісаченко) у доповіді «Петербурзькі й українські архітектори — роботи у камені» торкнувся правильної ідентифікації природного каменю в архітектурних пам'ятках Санкт-Петербурга і Києва. Сьогодні для більшості з них утрачено технічну документацію і докладні відомості про використані для будівництва види природного каменю. Це ускладнює розроблення рекомендацій щодо реставрації чи консервації, прогнозування поведінки матеріалу в екологічних обставинах великого міста, оскільки необхідні точні дані про речовинний склад каміння, можливість його заміни аналогічними матеріалами.

Три доповіді присвячено мінералогії відносно молодих складчастих систем — Карпат і Криму. У першому регіоні справжнє мінеральне розмаїття (понад 1200 видів) зумовлене передусім «строкатістю» геологічних процесів, що привели до формування різних мінеральних комплексів гірських порід і пов'язаних з ними родовищ і рудопроявів корисних копалин. Так, професор Г. Удубаша (Бухарест) у доповіді «Мінерали Румунських Карпат» схарактеризував важливі рудні комплекси регіону, багато з яких мають продовження в Українських Карпатах. А професор О.І. Матковський у доповіді «Мінерали і найважливіші мінеральні об'єкти Українських Карпат» зазна-

чив зокрема, що тут установлено 340 мінералів, серед яких понад 50 виступають єдиними знахідками в Україні, а 2 — другими знахідками у світі.

У доповіді кандидата геологічних наук О.І. Тищенко (Кримське відділення Українського державного геологорозвідувального інституту) «Мінерали Криму — знахідки 2006–2010 рр.» коротко сказано про нові для місцевості мінерали, згадані чи описані впродовж зазначеного терміну в доступній науковій літературі. Також автор говорив про мінерали, які відкрив сам. Сьогодні кількість мінеральних видів, описаних з різною детальністю або лише згаданих у науковій та науково-популярній літературі з різних питань геології і мінералогії Криму, досягає 410. Це пов'язують з доброю мінералогічною вивченістю геологічних утворень півострова. Останніми роками кілька нових для нього мінералів знайдено під час збору регіональної систематичної колекції — гармотом, гідрогросуляр, бромистий хлораргірит, гесит, брушит тощо.

Усі можливі випадки накопичення в мінеральних матрицях через природні радіоактивні перетворення рідкісних ізотопів у чистому стані навів у доповіді «Мінералогічний аспект існування зазвичай рідкісних ізотопів у природно чистому стані» доктор геолого-мінералогічних наук А.А. Вальтер (Інститут прикладної фізики НАН України). Також розглянув умови прояву, практичне значення і найяскравіший приклад цього ефекту (осмій-187 у ренійвмісних молібденітах з ізотопною чистотою понад 99,99%).

Узагальнені літературні й оригінальні дані з космічної мінералогії висвітлила в доповіді «Мінералогія пилової компоненти протопланетної туманності» професор В.П. Семененко (Інститут геохімії навколишнього середовища НАН України та МНС України). Звернено увагу на головні структурно-мінералогічні і хімічні прикме-

ти реліктів пилової компоненти, які у вигляді тонкозернистої примітивної речовини трапляються у вуглистих і нерівноважних звичайних хондритах, міжпланетному пилу, кометах. Відповідно до астрофізичних, космохімічних, мінералогічних досліджень ці утворення мають досоначну історію, надзвичайно низький вміст у метеоритах, аномальний ізотопний склад, невелику кількість мінеральних видів.

Про суттєву відмінність у складі і хімічних параметрах асоціацій породотвірних магматичних мінералів нижньовендських трапових комплексів південного заходу Східно-Європейської платформи заявив доктор геологічних наук В.Г. Мельничук (Рівненський національний університет водного господарства і природокористування) у доповіді «Мінералогія трапів Волині та їх міденосність». Це свідчить про складну еволюцію трапового магматизму, який відбувався, ймовірно, за участю диференціації й контамінації магм. Асоціації вторинних мінералів доводять метагенез і гідротермальний метаморфізм трапів в умовах цеолітової та преніт-пумпелітової фацій, вони підпорядковані регіональній та локальній мінералогічній зональності. Благороднометалеве зруденіння супутнє самородномідному, тому мідні руди Волині можна вважати комплексними.

У доповіді «Конкреції як чутливі мінеральні індикатори літогенезу» професор Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна П.В. Заріцький показав, що аналіз і врахування стадійності конкрецієутворення, її співвідношення зі стадійністю літогенезу — це необхідна і достатня умова ефективності конкреційного аналізу з науковою і практичною метою під час розгляду загальногеологічних і спеціальних літологічних проблем.

Термінологію слюдистих мінералів з дефіцитом калію і надлишком води, мінералів зі структурами, здатними розбухати, проа-

налізував кандидат геолого-мінералогічних наук П.М. Білоніжка (Львівський національний університет ім. І. Франка) у доповіді «Деякі аспекти термінології і кристалохімії тонкодисперсних шаруватих силікатів». Значну увагу автор приділив структурним формулам гідролюд і смектитів, природі води в міжшарових позиціях гідролюд.

Доктор геолого-мінералогічних наук М.М. Таран (ІГМР НАН України) у доповіді «Досягнення спектроскопії і кристалохімія високобаричних мінералів» детально висвітлив результати порівняльного вивчення природних (метеоритних) і синтезованих за $T = 1400\text{ }^{\circ}\text{C}$, $P = 15\text{ ГПа}$ рингвудитів. Рингвудит — високобарична γ -модифікація олівіну, імовірний основний мінеральний компонент перехідної зони між верхньою і нижньою мантіями Землі. Його властивості суттєво впливають на геофізичні атрибути мантії (теплоперенос, електропровідність, швидкість сейсмічних хвиль тощо). Установлено, що, незважаючи на практично аналогічний хімічний склад, за деякими ознаками природні рингвудити суттєво відрізняються від штучних з огляду на часткову інверсність структури природних кристалів. Отримана інформація дає змогу впевнено розчленувати мантіїні оболонки Землі, що важливо для геофізичних, петрологічних, рудно-геохімічних досліджень. Виявлено також відчутні розбіжності в спектроскопічних властивостях синтетичних і природних рингвудитів під дією надзвичайно високих тисків і температур ($\sim 25\text{ ГПа}$, понад $1500\text{ }^{\circ}\text{C}$) у зонах ударного метаморфізму, який має місце під час зіткнення крупних метеоритів або астероїдів у космічному просторі.

Доктор геологічних наук Л.М. Степанюк (співавтор О.М. Пономаренко, ІГМР НАН України) у доповіді «Циркон Українського щита: мінералогія та радіогеохронологія» сформулював циркон з різних генетич-

них типів порід: магматичних, метаморфічних, осадових. Показано особливості кристаломорфології й анатомії цього акцесорного мінералу, поширеного в породах Українського щита. Завдяки йому можна проводити різне геохронологічне датування: кристалізації мінералу, становлення інтрузій, нагромадження осадової товщі та ін.

Виступ доктора геолого-мінералогічних наук С.Г. Кривдіка називався «Мінерали лужних порід України» (співавтор Д.К. Возняк, ІГМР НАН України). Автор охопив чимало мінералів: від породотвірних до акцесорних, а найбільше зупинився на особливостях складу апатиту, бритоліту, циркону з лужних порід Приазов'я і Волині (Коростенський плутон). Мінерали тамтешніх лужних порід виступають важливими концентраторами рідкісних і рідкісноземельних елементів.

Кандидат геологічних наук С.М. Бондаренко (співавтори В.О. Сьомка, Л.М. Степанюк, ІГМР НАН України) у доповіді «Мінералогія U-Th зруденіння Українського щита» навів результати детального вивчення рідкісноземельно-уран-торієвої мінералізації, представленої апатитом, цирконом, монацитом, торитом, ксенотимом, рабдофанітом, уранінітом, настураном, бранеритом, кофінітом, урановою черню, ліндокітом, молібденітом, самородним вісмутом, вісмутином. Виділено парагенетичні рудні мінеральні асоціації (високо-, середньо-, низькотемпературні), встановлено вік зруденіння. Для Українського щита виявлено новий, пов'язаний з формацією вторинних кварцитів генетичний тип комплексного рідкісноземельно-уран-торієвого зруденіння в мезоархейських гранітоїдах західної частини Приазовського мегаблоку.

Професор О.Б. Брик (ІГМР НАН України) зі співавторами О.В. Франк-Каменецькою (Санкт-Петербурзький державний університет), Н.О. Дудченко (ІГМР НАН України) у доповіді «Властивості фі-

зіогенних біомінералів, локалізованих в організмі людини» приділив увагу розробленню технологій створення синтетичних аналогів мінеральної компоненти кісткової тканини, з'ясуванню механізмів функціонування біологічних тканин (у т.ч. тканин мозку), побудові технічних пристроїв, що використовують принципи роботи мозку.

Стендові доповіді представили співробітники ІГМР НАН України, Львівського національного університету ім. І. Франка, Криворізького технічного університету, Державного гемологічного центру України, ВАТ НДП «Механобрчормет», Інституту геохімії навколишнього середовища НАН України та МНС України, Інституту геологічних наук НАН України, Музею коштовного і декоративного каміння Міністерства фінансів України та ін.

Після завершення наукової програми відбулися загальна дискусія, обговорення і прийняття ухвали з'їзду. Делегати позитивно оцінили роботу керівних органів товариства. З'їзд постановив:

1. Схвалити діяльність Президії, Ради УМТ, редколегії журналу «Записки Українського мінералогічного товариства» за звітний період.

2. З метою покращення ситуації щодо видання «Мінералогічної енциклопедії України» просити бюро Відділення наук про Землю НАН України і дирекцію ІГМР НАН України сприяти створенню на базі названого інституту творчого колективу із залученням фахівців з ін. організацій для завершення роботи над першим томом МЕУ та її продовження над другим. Оновити редколегію енциклопедії.

3. Ініціювати проведення найближчим часом на базі провідних геологічних установ і вищих навчальних закладів країни кількох міжнародних і всеукраїнських конференцій з актуальних питань мінералогії України, покращення її мінерально-сировинної бази (зокрема мінералогії ро-

довищ урану, рідкісних, рідкісноземельних елементів, алмазо- і міденосності, мінералогії порід-колекторів і вміщувачів покладів горючих копалин – вуглеводні, вугілля, «горючі сланці» тощо).

4. Зробити пріоритетними регіонально-мінералогічні і прикладні дослідження.

5. Задля збереження довкілля і природних ресурсів, зростання інтересу до мінералогії серед молоді інтенсивніше популяризувати мінералогічні знання в засобах масової інформації (лекції, виступи на радіо і телебаченні, календарі, поштові марки і т.д.).

6. Відгукнутися своїм напрацюванням на підтриману Міжнародною мінералогічною асоціацією ініціативу мінералогічного товариства Великої Британії – звернення «Сто найважливіших сучасних питань мінералогії».

Делегати і гості вдячні оргкомітету, керівництву ІГМР НАН України і його директорові О.М. Пономаренку за сприяння

в організації та проведенні з'їзду. Вони зазначили, що все відбулося в найкращих традиціях потужних мінералогічних форумів. Оргкомітет щиро дякує спонсорам – Президії НАН України, бюро Відділення наук про Землю НАН України, керівництву КП «Південукргеологія» і ПДРГП «Північгеологія» за фінансову допомогу в публікації матеріалів з'їзду, учасникам за активну роботу, а музейним працівникам і приватним колекціонерам за організацію виставок мінералів.

Віктор КВАСНИЦЯ,
доктор геолого-мінералогічних наук,
завідувач відділу проблем алмазонасності
Інституту геохімії, мінералогії та рудоутворення
ім. М.П. Семененка НАН України,
президент Українського мінералогічного товариства,
Дарія ЧЕРНИШ,
кандидат геологічних наук,
учений секретар інституту,
учений секретар Українського
мінералогічного товариства